

در خصوص استاد فیرحی

آبان ۱۳۹۹

حدود یک سال پیش دوست دانشمند و خلیقم، حجت الاسلام حاج آقا عنایت‌اله شامی، با دوست بزرگوارش، حجت الاسلام دکتر داود فیرحی، به دیدنم آمد. برای اولین بار بود با استاد فیرحی آشنا می‌شدم. ساعتی با هم از این در و آن در سخن گفتیم. دو جلد از کتاب‌هایش را برایم هدیه آورده بود:

فقه و سیاست در ایران معاصر؛

۱- فقه سیاسی و فقه مشروطه،

۲- تحول حکومت‌داری و فقه حکومت اسلامی.

این دو کتاب سبب شد گفت و گپ‌مان در حول و حوش مسائل فقهی باشد.

با آشنائی کمی که از موضوع داشتم همین قدر دست‌گیرم شد که داود فیرحی از معدود افرادی است که در مسائل فقهی جسارت سنت‌شکنی و نوآوری دارند. اگر حافظه‌ام یارائی دهد دو بخش از صحبت‌های مان به شرح زیر بود:

- درباره اصطلاح قرآنی «تالیف قلوب» که دل مخالف بدست‌آوردن را قرآن تحسین و تجویز کرده است، بطوری که حضرت محمد (ص) به هنگام فتح مکه، خانه ابوسفیان، بزرگترین معاند و دشمن خود را، خانه امن اعلان فرمود که شکست‌خوردگان در آن پناه گیرند و از آسیب در امان بمانند. با هم توافق کردیم که چنین سنتی در فقه گذشته و حال حوزه‌های فقهی ما هیچ وقت برجسته نشده و در باره آن، به عنوان یک شگرد مدیریتی، بحث وافی و کافی نشده است.

- موضوع دوم برده‌داری و حقوق برده بود. در جای جای فقه اسلامی اعم از عامه و شیعه، کفاره بسیاری از گناهان آزاد کردن برده تجویز شده است. ولی به نظر من، در طول هزار و چند صد سال فقهای اسلام هیچ وقت آزادکردن برده و تشویق آن را از طرف حضرت رسول، دلیل بر مذموم بودن برده‌داری تلقی نکرده‌اند و برده آزادکردن را برجسته نکرده و گسترش نداده‌اند. تا این که در قرن نوزدهم دولت انگلیس پیشگام لغو برده‌داری شود و در خلیج فارس که هر دو طرفش را کشورهای اسلامی تشکیل می‌دهند با قوه قهره از خرید و فروش برده جلوگیری کند. در این مورد هم هم‌نظر بودیم.

بعد از آشنائی اولیه‌ام با استاد فیرحی چندین بار در مناسبت‌های مختلف حرف‌ها و سخنرانی‌هایش را شنیدم و تحسینش کردم. به حق دانشمند بود، به مسائل روز اشراف داشت و می‌اندیشید.

فرهنگستان علوم ایران یک گروه مطالعات اسلامی دارد. در نظر داشتم نامزدی وی در فرهنگستان را به جناب آقای دکتر محقق داماد که رئیس این گروه است پیشنهاد کنم. افسوس که چنین فرصتی بدست نیامد. فیرحی رخت از این دنیا بر بست و دنیا را به دنیاداران وا گذاشت.

روانش شاد و یادش گرامی باد.